

29/04/2025

EKONOMİK ZORLUK ANALİZİ (EZA) BÜLTENİ Mayıs 2025

Ayşe Sevde Gevrek, Misafir Araştırmacı

SPM, kendi tanımladığı ve TÜİK verilerini kullanarak hesaplamaya başladığı “Genişletilmiş Sefalet Endeksi” (GSE) değerlerini 2022 Şubat’ından beri aylık olarak yayınladığı Ekonomik Zorluk Analizi (EZA) Bültenleri yoluyla kamuoyuyla paylaşıyor. 2025 yılından itibaren GSE değerlerini, TÜİK’in güvenilirliği çokça tartışmaya konu olan TÜFE oranlarının yanı sıra İstanbul Ticaret Odası (İTO) ve Tepav’ın alternatif enflasyon verileriyle de hesaplayarak karşılaştırmalı olarak sunuyoruz.*

TÜİK VERİLERİ İLE HESAPLANAN GENİŞLETİLMİŞ SEFALET ENDEKSİNİN SEYRİ

Literatürde “Sefalet Endeksi” (Misery Index) olarak bilinen ve (genel) işsizlik oranı ile enflasyon oranının toplamından oluşan popüler endeks işgücü piyasasında ekonomik sıkıntıya yol açan asıl sorunun işsizlik olduğu kabulüne dayanıyor. Oysa Türkiye’de yüksek enflasyonun mağdurları arasında aktif olarak iş aradığı halde iş bulamayan işsizlerin dışında, çalışmak istediği ve çalışmaya hazır olduğu halde iş bulma ümidini kaybettiği için aktif olarak iş aramayı bırakan ve dolayısıyla işsiz statüsünde sayılmayanlar da var. Bu ve benzeri gruplar da en az resmi işsizler kadar büyük sıkıntı çekiyor.

Nitekim SPM’nin düzenli olarak izlediği “eğreti olmayan istihdam oranı” göstergesinin düşük değerlerde seyrinden de anlaşılacağı gibi, Türkiye’de çok yaygın olan eğreti işlerde istihdam edilenler de kendilerine sıkıntısız bir yaşam sağlayacak kazanç kaynaklarından yoksunlar. Hatta ücretlerin son dönemde sık sık yoksulluk hatta açlık sınırının altına düşen asgari ücret seviyesi etrafında kümelenmesi dolayısıyla, eğreti olmayan işlerde çalışan milyonlarca insanın bile çok ciddi geçim sıkıntısı çektiği aşikâr.

Kısacası Türkiye’de “sefalet” çeken ve yüksek enflasyondan mağdur olanlar düzenli bir emek gelinine sahip olmayan işsizlerden ibaret değil. Bu durum, literatürde yaygın biçimde kullanılan geleneksel “sefalet endeksi”ni çekilen ekonomik zorlukları ölçmek için yeterince kapsamlı bir gösterge olmaktan çıkartıyor. Uluslararası standart tanımlar çerçevesinde işsiz sayılmasa da, fiilen işsizlerle aynı mağduriyeti yaşayan kırılgan grupları da hesaba katmak üzere geliştirdiğimiz “Genişletilmiş Sefalet Endeksi” (GSE) göstergesi, farklı kurumlarca

* SPM EZA Bültenleri TÜİK’in veri takvimi ve kullandığı tanımlarda Mart 2022’de yapılan değişikliğin zorunlu kıldığı kısa ara hariç düzenli olarak yayınladı.

hesaplanmış bir tüketici enflasyonu oranı ile TÜİK'in ölçtüğü "işsiz ve potansiyel işgücünün bütünleşik oranı" toplamından oluşuyor.

"İşsiz ve potansiyel işgücünün bütünleşik oranı," TÜİK'in tanımına göre, işsizlerle potansiyel işgücü toplamının işgücü ile potansiyel işgücünün toplamına bölünmesi yoluyla hesaplanıyor. Burada potansiyel işgücü, referans haftasında ne istihdamda ne de işsiz olan çalışma çağındaki kişilerden; 1) iş arayan fakat kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olmayanlar ile 2) iş aramadığı halde çalışma isteği olan ve kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olanların toplamını tarif ediyor. Bir başka deyişle potansiyel işgücü, teknik anlamda işsiz tanımına girmese de, tıpkı işsizlerde olduğu gibi ihtiyaç duydukları emek gelirini kazanamayan insanları kapsıyor.

Bu tanımlar ışığında baktığımızda, SPM'nin 2019 Ocak ayı bazlı (2019.01 = 100) Genişletilmiş Sefalet Endeksi'nin 2020 Ocak ayından bu yana seyri Tablo 1'deki gibi gerçekleşiyor. TÜİK'in 29 Nisan 2025 tarihinde yayınladığı son "İşgücü İstatistikleri" bülteni Mart 2025 dönemi verilerini içerdiğinden, Mayıs 2025 bültenimizi TÜİK'in veri yayınlama takvimine paralel şekilde Mart 2025 dönemine dek güncelliyoruz.

Tablo 1'den de izlenebileceği gibi GSE, enflasyonda patlama yaşanan 2021 Aralık ayında aynı yılın başına kıyasla 33,9 puanlık bir sıçrama gösterdikten sonra, 2022 yılına 144,87 seviyesinde giriyor. Akabinde enflasyondaki baz etkisinin de yardımıyla düşüş gösterse de, Nisan 2022 dönemine kadar pandeminin işsizlik ve işgücünden ayrılma etkilerinin en yoğun olduğu dönemlerde gözlediğimiz istisnai yükseklikteki değerler seviyesinde seyrediyor. Mayıs 2022'den itibaren ise pandemi öncesi değerlere yaklaşan bir dalgalı seyir izleyen GSE, 2023 yılı Ocak ayında 113,12 seviyesine sıçradıktan sonra, Temmuz ve Ağustos aylarında yeniden 120'nin üzerine çıkıyor. 2024 yılına 120,88 seviyesinde giriş yapan GSE, yıl içinde kademeli bir düşüş sergilemiş ancak 2025 Ocak ayında tekrar belirgin bir artış göstererek 118,67 seviyesine ulaşmıştır. Bu dalgalanma, enflasyon ve işgücü piyasalarındaki kırılganlıklarla yakından ilişkili görünmektedir.

TÜİK verilerine dayanarak hesapladığımız Genişletilmiş Sefalet Endeksi (GSE), Mart 2025 itibarıyla 108 olarak gerçekleşmiştir. Bu değer, bir önceki döneme göre 0,9 puanlık bir artışa işaret etmektedir. Yıllık bazda değerlendirildiğinde ise GSE, Mart 2024 dönemine kıyasla 10,3 puan artış göstermiştir.

Öte yandan, klasik Sefalet Endeksi (SE) aynı dönemde farklı bir seyir izlemiştir. SE, bir önceki döneme göre 3,2 puanlık bir azalış kaydederken, bir yıllık süreçte toplam 11,5 puanlık bir düşüş göstermiştir.

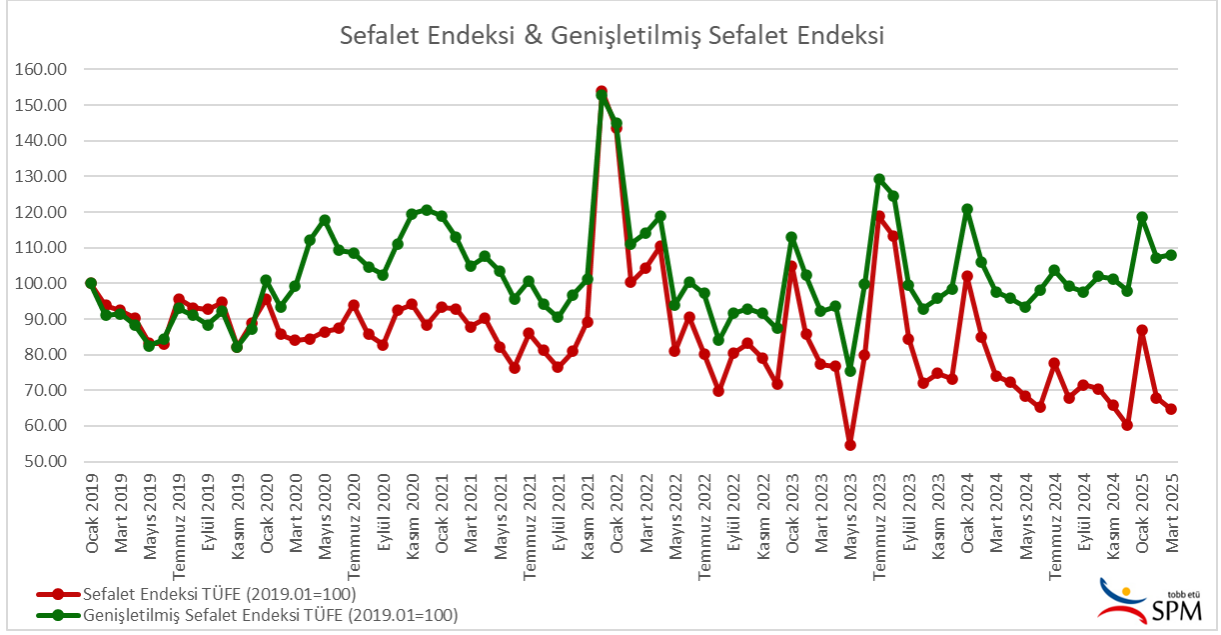
GSE ve SE arasındaki bu zıt yönlü hareket, işgücü piyasalarındaki kırılganlığın ve istihdam koşullarındaki dengesizliğin altını çizmektedir.

Tablo 1: Genişletilmiş Sefalet Endeksi ve Sefalet Endeksi

Tarih	Genişletilmiş Sefalet Endeksi (2019.01=100)	Sefalet Endeksi (2019.01=100)
Ocak 2020	100.89	95.61
şubat 2020	93.37	85.71
Mart 2020	99.11	83.97
Nisan 2020	112.18	84.47
Mayıs 2020	117.87	86.39
Haziran 2020	109.27	87.44
Temmuz 2020	108.56	93.94
Ağustos 2020	104.70	85.77
Eylöl 2020	102.40	82.74
Ekim 2020	111.15	92.39
Kasım 2020	119.47	94.06
Aralık 2020	120.65	88.18
Ocak 2021	118.91	93.32
şubat 2021	112.94	92.88
Mart 2021	104.80	87.75
Nisan 2021	107.62	90.22
Mayıs 2021	103.43	82.24
Haziran 2021	95.67	76.36
Temmuz 2021	100.66	86.01
Ağustos 2021	94.17	81.19
Eylöl 2021	90.55	76.42
Ekim 2021	96.85	81.00
Kasım 2021	101.18	89.17
Aralık 2021	152.78	153.96
Ocak 2022	144.87	143.56
şubat 2022	111.05	100.31
Mart 2022	114.11	104.33
Nisan 2022	118.77	110.46
Mayıs 2022	93.98	80.94
Haziran 2022	100.42	90.66
Temmuz 2022	97.22	80.26

Tarih	Genişletilmiş Sefalet Endeksi (2019.01=100)	Sefalet Endeksi (2019.01=100)
Ağustos 2022	84.01	69.68
Eylöl 2022	91.63	80.32
Ekim 2022	92.85	83.17
Kasım 2022	91.63	79.08
Aralık 2022	87.39	71.66
Ocak 2023	113.12	104.89
şubat 2023	102.30	85.71
Mart 2023	92.14	77.29
Nisan 2023	93.56	76.67
Mayıs 2023	75.45	54.70
Haziran 2023	99.81	79.95
Temmuz 2023	129.30	118.75
Ağustos 2023	124.60	113.18
Eylöl 2023	99.48	84.47
Ekim 2023	92.80	71.97
Kasım 2023	95.86	74.75
Aralık 2023	98.45	73.21
Ocak 2024	120.88	102.10
şubat 2024	105.97	84.96
Mart 2024	97.65	74.01
Nisan 2024	95.86	72.28
Mayıs 2024	93.46	68.50
Haziran 2024	98.02	65.22
Temmuz 2024	103.62	77.54
Ağustos 2024	99.11	67.88
Eylöl 2024	97.70	71.60
Ekim 2024	101.98	70.42
Kasım 2024	101.32	65.84
Aralık 2024	97.98	60.21
Ocak 2025	118.67	86.82
şubat 2025	107.10	67.88
Mart 2025	108.00	64.73

Kaynak: TÜİK verileri ve SPM Hesaplamaları (Kırmızı renkle yazılan değerler bir önceki döneme göre artışı; yeşil renkle yazılan değerler ise düşüşü temsil etmektedir.)

Grafik 1: Sefalet Endeksi & Genişletilmiş Sefalet Endeksi

ALTERNATİF ENFLASYON GÖSTERGELERİ İLE HESAPLAMALAR

2025 yılından itibaren GSE değerlerini, TÜİK'in güvenilirliği çokça tartışmaya konu olan TÜFE oranlarının yanı sıra İstanbul Ticaret Odası (İTO) ve Tepav'ın alternatif enflasyon verileriyle de hesaplayarak karşılaştırmalı olarak sunuyoruz.

Genel Enflasyon Oranı Bazlı Hesaplamalar

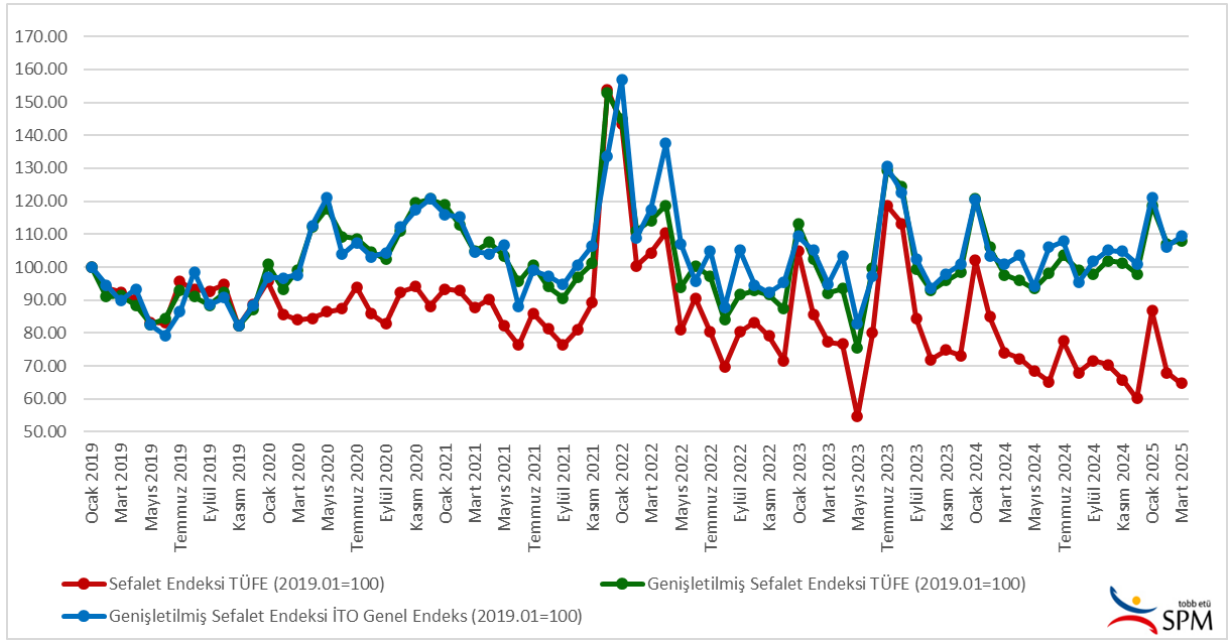
İTO'nun İstanbul'da perakende fiyat hareketlerinin seyrini izlediği gösterge olan İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi - Genel Endeks değerleri ile TÜİK TÜFE değerlerini kullanarak hazırladığımız GSE serilerini 2024 Ocak ayı değerlerini 100 alınmak üzere hesaplıyoruz (Tablo 2).

Tablo 2: Genişletilmiş Sefalet Endeksi - Genel Enflasyon Oranı Bazlı Değerler (2024.01 =100)

Tarih	Genişletilmiş Sefalet Endeksi TÜFE	Sefalet Endeksi TÜFE	Genişletilmiş Sefalet Endeksi İTO Genel	Sefalet Endeksi İTO Genel
Mart 2024	97.65	74.01	100.86	78.36
Şubat 2025	107.10	67.88	106.17	66.85
Mart 2025	108.00	64.73	109.41	66.80

Kaynak: TÜİK ve İTO verileri ve SPM Hesaplamaları (Kırmızı renkle yazılan değerler bir önceki döneme göre artışı; yeşil renkle yazılan değerler ise düşüşü temsil etmektedir.)

Mart 2025 itibarıyla Genişletilmiş Sefalet Endeksi, TÜFE verilerine göre 108,00 iken, İTO verilerine göre 109,41 olarak hesaplanmıştır; her iki endeks de artış eğilimini sürdürürken, İTO verilerine dayalı GSE'nin daha yüksek seyretmesi, İstanbul özelinde ekonomik kırılganlıkların ülke genelinin üzerinde olduğunu göstermektedir.

Grafik 2 : Genişletilmiş Sefalet Endeksi- Genel Enflasyon Bazlı

Gıda Enflasyonu Bazlı Hesaplamalar

Ocak 2025'ten itibaren Sefalet Endeksi ve SPM Genişletilmiş Sefalet Endeksi hesaplamalarımızı, genel enflasyon oranı yerine sadece gıda enflasyonuna yoğunlaşacak biçimde de tekrarlıyoruz. Bu hesaplamalar için TÜİK'in TÜFE gıda ve alkolsüz içecekler harcama kategorisini, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nın (TEPAV) Gıda Fiyat Endeksini ve İTO'nun İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi Gıda Harcamaları alt başlığını kullanıyoruz. 2024 Ocak ayı 100 alınmak suretiyle bu üç farklı veri setine dayalı olarak yapılan hesaplamalar, Aralık 2024 itibarıyla gıda enflasyonunun ekonomik sıkıntıları artırıcı bir etki yaptığını gösteriyor. (Tablo 3)

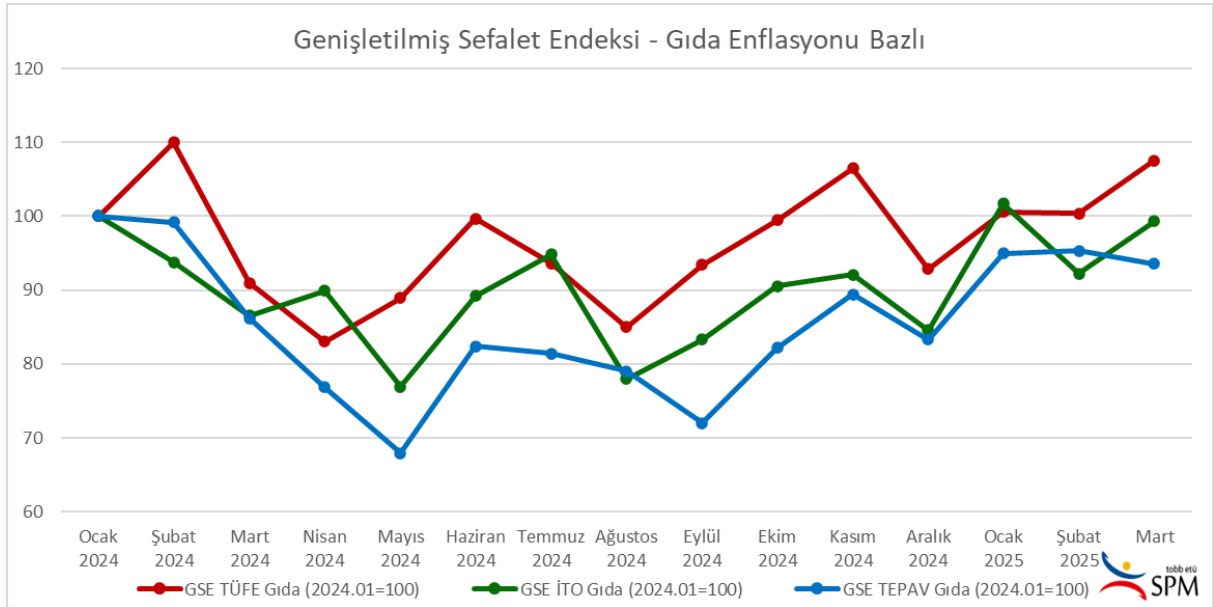
Mart 2025 döneminde, Genişletilmiş Sefalet Endeksi (GSE), İTO ve TÜFE bazlı gıda enflasyonu göstergelerine göre bir önceki aya kıyasla artış gösterirken, TEPAV bazlı GSE'de düşüş kaydedilmiştir. Bu ayrışma, İTO ve TÜFE gıda enflasyonu değerlerinin yükselmesine karşın, TEPAV gıda fiyat endeksinde gözlenen gerilemeden kaynaklanmaktadır.

Öte yandan, klasik Sefalet Endeksi (SE), tüm gıda enflasyonu göstergelerine göre GSE ile aynı yönde hareket ederek, İTO ve TÜFE bazlı endekslerde artış, TEPAV bazlı endekste ise azalış göstermiştir.

Tablo 3: Sefalet Endeksi ve Genişletilmiş Sefalet Endeksi- Gıda Enflasyonu Bazlı

Tarih	Genel Sefalet Endeksi İTO Gıda	Genel Sefalet Endeksi TEPAV Gıda	Genel Sefalet Endeksi TÜFE Gıda	Sefalet Endeksi İTO Gıda	Sefalet Endeksi TEPAV Gıda	Sefalet Endeksi TÜFE Gıda
Ocak 2024	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Şubat 2024	93.76	99.21	108.52	92.62	101.24	116.42
Mart 2024	86.58	86.21	86.83	81.12	80.84	81.41
Nisan 2024	89.92	76.87	82.61	87.13	66.81	75.26
Mayıs 2024	76.91	67.97	75.20	65.64	52.22	62.65
Haziran 2024	89.19	82.43	86.71	75.51	65.64	71.22
Temmuz 2024	94.82	81.44	85.30	89.75	69.04	74.28
Ağustos 2024	77.97	79.04	72.35	58.85	61.56	49.37
Eylül 2024	83.35	72.03	83.86	73.35	56.12	73.95
Ekim 2024	90.58	82.19	95.60	77.73	65.27	85.56
Kasım 2024	92.13	89.40	100.89	76.29	72.87	90.09
Aralık 2024	84.58	83.29	87.19	62.90	62.05	66.66
Ocak 2025	101.71	94.96	99.45	89.68	79.73	85.77
Şubat 2025	92.25	95.35	100.08	72.57	78.49	82.84
Mart 2025	99.35	93.58	107.53	77.40	69.53	87.92

Kaynak: TÜİK, İTO ve TEPAV verileri ve SPM Hesaplamaları (Kırmızı renkle yazılan değerler bir önceki döneme göre artışı; yeşil renkle yazılan değerler ise düşüşü temsil etmektedir.)

Grafik 3 : Genişletilmiş Sefalet Endeksi - Gıda Enflasyonu Bazlı

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Mart 2025'te TÜİK verilerine göre hesaplanan Genişletilmiş Sefalet Endeksi (GSE) bir önceki aya kıyasla artış göstererek 108'e yükselirken, klasik Sefalet Endeksi (SE) 64,73'e gerileyerek düşüşünü sürdürmüştür. Bu zıt yönlü hareket, işgücü piyasalarındaki kırılganlığın sürdüğüne işaret etmektedir.

Gıda enflasyonu bazlı hesaplamalarda ise GSE, TÜFE ve İTO verilerine göre artarken, TEPAV verisine göre azalmıştır. SE ise bu ay tüm göstergelerde GSE ile paralel bir seyir izlemiş ve aynı yönde değişim göstermiştir.